

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЖУРНАЛІСТИКИ

УДК 008:304:81'27

DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.4.1/34>

Конєв Д. С.

Сумський державний університет

ПОТОКОВЕ ПОШИРЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СУЧАСНИХ ПРАКТИК СПІЛКУВАННЯ ТА СОЦІАЛЬНИХ НОРМ

Важливість і значущість інформаційно-комунікаційних технологій для сучасного суспільства не підлягає сумніву. Вони впливають на всі сфери особистісного й професійного життя, формують нові соціокультурні норми та зумовлюють видозміни вже відомих. З одного боку, потокове поширення інформації дає змогу долучитися до будь-якого аспекту буття, встановити міцний зв'язок зі світом; з іншого – у спільному глобальному просторі регулярно виникають ситуації соціокультурного непорозуміння, неготовності до сприйняття нових соціальних цінностей. Таким чином, дослідження впливу потокового поширення інформації в соціокультурному контексті є актуальним сучасним завданням. Мета статті полягає в здійсненні емпіричного дослідження впливу потокового поширення інформації як соціокультурного чинника формування сучасних практик спілкування та соціокультурних норм. Згідно з авторською думкою, доцільно виокремити шість принципових характеристик даного впливу: створення віртуальної особистості; умовний хронотоп спілкування; зручність та ефективність взаємодії; розмивання соціокультурних меж; розвиток комунікативної компетентності; розвиток міжкультурної компетентності. Здійснений аналіз продемонстрував, що за всіма вимірюваними параметрами рівень показників є середнім або вищим за середній. Водночас зафіксовано значні відмінності в оцінюванні респондентами впливу потокового поширення інформації на різнотипні соціокультурні трансформації. Згідно з результатами кластерного аналізу, 44% опитаних вважають, що рівень впливу потокового поширення інформації як соціокультурного чинника формування сучасних практик спілкування та соціокультурних особливостей є високим, 36% вказують на середній рівень, 20% – на низький. Таким чином, абсолютна більшість респондентів схиляється до визнання значущості інформаційно-комунікаційних технологій та формування й становлення нових соціальних, комунікативних і аксіологічних норм.

Ключові слова: потокове поширення інформації, мобільна журналістика, сучасні медіа, віртуальна особистість, комунікативна компетентність, міжкультурна компетентність.

Постановка проблеми. Принципово важлива роль інформатизації сучасного суспільства призводить до важливих змін соціокультурного характеру. Це виявляється в особливостях обміну інформацією на всіх рівнях комунікації (від міжособистісної до глобальної) і стосується як приватної сфери, так і журналістики. З одного боку, інформаційно-комунікаційні технології зближують людей, дозволяють їм контактувати незалежно від просторово-часових характеристик; з іншого – один і той самий інформаційний часопростір об'єднує людей, які б у реальному житті ніколи не зустрілися. Така ситуація призводить до

зіткнення різних соціокультурних особливостей, зокрема комунікативного й аксіологічного типу. Складається неординарна ситуація: потокове поширення інформації дає можливість долучитися до будь-якого аспекту буття, встановити міцний зв'язок зі світом; водночас у спільному глобальному просторі неодмінно виникають ситуації соціокультурного непорозуміння, неготовності до сприйняття різних соціальних цінностей. З огляду на це, проблема впливу новітніх інформаційно-комунікаційних технологій на формування й розвиток сучасних практик спілкування й соціокультурних норм є важливою та актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз наявних наукових публікацій за означеною проблематикою дозволив класифікувати їх за трьома основними напрямками: 1) соціально-філософський вимір сучасного інформаційного суспільства (О. П. Гаврилюк [2], О. Г. Данильчан [3], О. В. Запорожченко [4], Є. І. Кузіна [9], І. Толстов [13]); 2) сутність і особливості новітніх медіакомунікативних технологій (Н. І. Зражевська [5], Л. В. Іващенко [6], І. Левченко [11], С. І. Чудовська [14], Н. Шегинська [15]); 3) формування й розвиток інформаційної культури (Ж. О. Андрійченко [1], О. Ісайкіна [7], Х. І. Кметик-Подубінська [8], О. І. Кудос [10], М. А. Слюсаренко [12]). Проте більшість вказаних досліджень зосереджується на теоретичних або методологічних аспектах, натомість емпіричних робіт набагато менше. Це дозволило сформулювати основну мету й завдання дослідження.

Постановка завдання. Мета статті полягає в здійсненні емпіричного дослідження впливу потокового поширення інформації як соціокультурного чинника формування сучасних практик спілкування та соціокультурних норм. Відповідно до визначеної мети сформульовано такі завдання: 1) розробити опитувальник, що містить з'ясування особливостей впливу потокового поширення інформації в соціокультурному аспекті; 2) сформувати вибірку в кількості 50 здобувачів освіти – майбутніх журналістів, що навчаються в закладах вищої освіти України; 3) зібрати результати за допомогою гугл-форм; 4) здійснити математичний підрахунок отриманих результатів; 5) сформулювати та схарактеризувати групи здобувачів освіти відповідно до особливостей оцінювання впливу

потокового поширення інформації як соціокультурного чинника формування сучасних практик та соціокультурних норм. Усі статистичні розрахунки (арифметичне середнє, кластерний аналіз) виконано за допомогою програми Statistica 10.0.

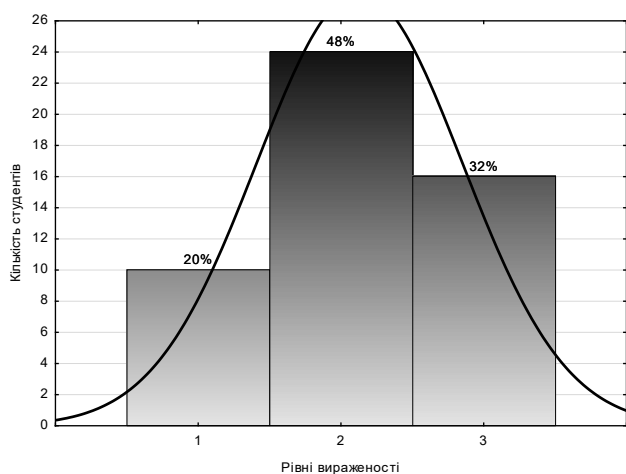
Виклад основного матеріалу. Здійснений аналіз дозволив сформулювати шість принципово важливих характеристик потокового поширення інформації в соціокультурному аспекті. До них належать: 1) створення віртуальної особистості; 2) умовний хронотоп спілкування; 3) зручність та ефективність взаємодії; 4) розмивання соціокультурних меж; 5) розвиток комунікативної компетентності; 6) розвиток міжкультурної компетентності.

Емпіричне дослідження виявило, що низький рівень значущості створення віртуальної особистості як характеристики потокового поширення інформації в соціокультурному аспекті продемонстрували 20% здобувачів освіти, середній рівень – 48%, високий – 32% (див. рис. 1).

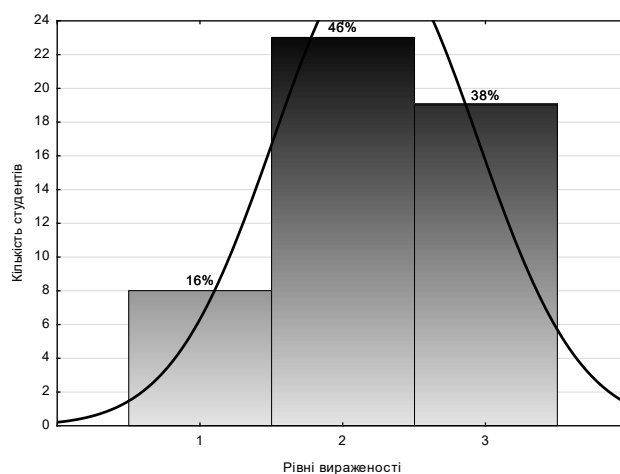
Низький рівень значущості умовного хронотопу спілкування як характеристики потокового поширення інформації в соціокультурному аспекті показали 16% опитаних, середній рівень – 46%, високий – 38% (див. рис. 2).

Низький рівень значущості зручності та ефективності взаємодії як характеристики потокового поширення інформації в соціокультурному аспекті обрали 14% респондентів, середній – 40%, високий – 46% (див. рис. 3).

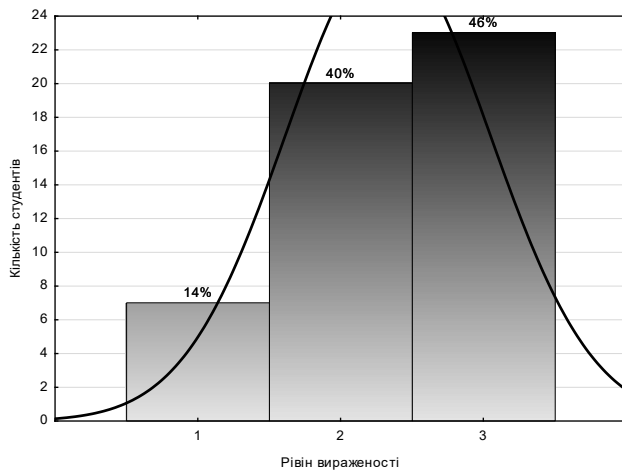
Низький рівень значущості розмивання соціокультурних меж як характеристики потокового поширення інформації в соціокультурному аспекті позначили 24% здобувачів освіти, середній рівень – 50%, високий – 26% (див. рис. 4).

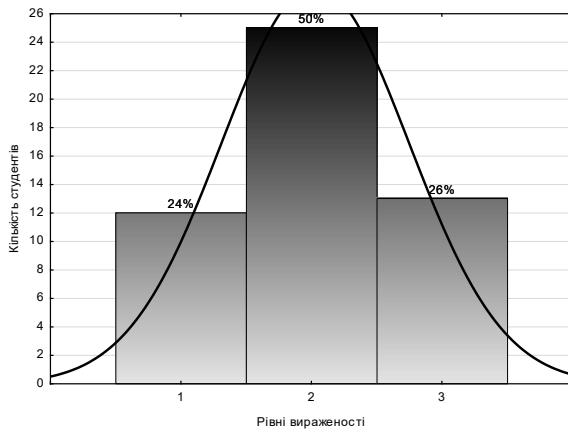
Рис. 1. Значущість створення віртуальної особистості як характеристики потокового поширення інформації в соціокультурному аспекті

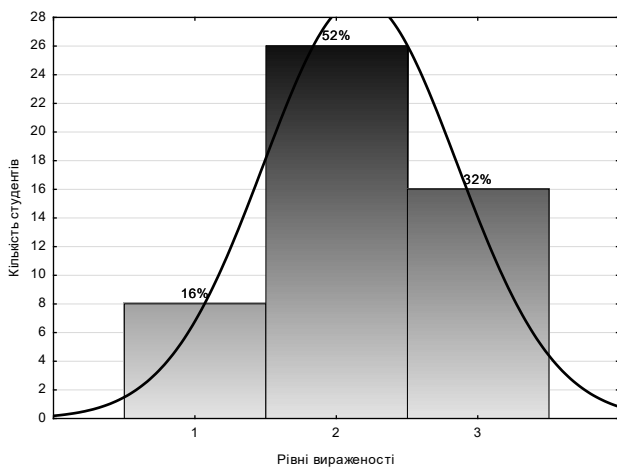
Рис. 2. Значущість умовного хронотопу спілкування як характеристики потокового поширення інформації в соціокультурному аспекті

Рис. 3. Значущість зручності та ефективності взаємодії як характеристики потокового поширення інформації в соціокультурному аспекті

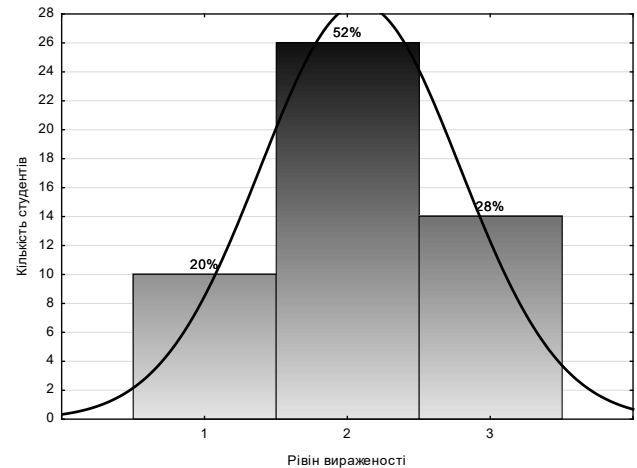
Рис. 4. Значущість розмивання соціокультурних меж як характеристики потокового поширення інформації в соціокультурному аспекті

Рис. 5. Значущість розвитку комунікативної компетентності як характеристики потокового поширення інформації в соціокультурному аспекті

Низький рівень значущості розвитку комунікативної компетентності як характеристики потокового поширення інформації в соціокультурному аспекті виявили 16% опитаних, середній рівень – 52%, високий – 32% (див. рис. 5).

Низький рівень значущості розвитку міжкультурної компетентності як характеристики потокового поширення інформації в соціокультурному аспекті продемонстрували 20% респондентів, середній рівень – 52%, високий – 28% (див. рис. 6).

Рис. 6. Значущість розвитку міжкультурної компетентності як характеристики потокового поширення інформації в соціокультурному аспекті

Здійснене дослідження виявило, що за всіма вимірюваними параметрами рівень показників є середнім або вищим за середній. За зменшенням значущості вони розташовані наступним чином: «зручність та ефективність взаємодії» (2,32), «умовний хронотоп спілкування» (2,22), «розвиток комунікативної компетентності» (2,16), «створення віртуальної особистості» (2,12), «розвиток міжкультурної компетентності» (2,08), «розмивання соціокультурних меж» (2,02). Таким чином, потокове поширення інформації як соціокультурний чинник формування сучасних практик спілкування та соціальних норм насамперед позначається на ефективності взаємодії між комунікантами, чи то сучасні медіа, чи топриватне спілкування. Важливу роль відіграє умовність часу і простору створення та отримання інформації, адже сучасні інформаційні технології фактично нівелюють часові й просторові відмінності. Суттєве значення має розвиток комунікативної компетентності, оскільки продумування форми й змісту повідомлення в сучасних ЗМІ чи в межах приватної бесіди сприяє удосконаленню навичок суспільно значущої взаємодії. Також підкреслюється важливість можливості створення віртуаль-

Середні значення кластерів, що об'єднують здобувачів освіти за оцінкою впливу потокового поширення інформації на формування сучасних практик спілкування та соціальних норм

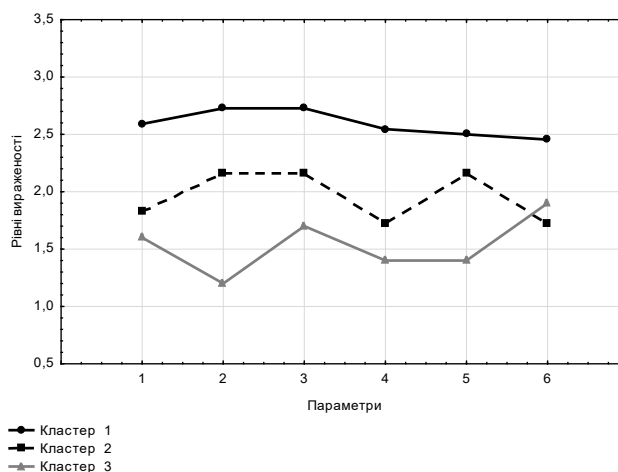
Параметри	Кластер 1	Кластер 2	Кластер 3
Створення віртуальної особистості	2,590909	1,833333	1,600000
Умовний хронотоп спілкування	2,727273	2,166667	1,200000
Зручність та ефективність взаємодії	2,727273	2,166667	1,700000
Розмивання соціокультурних меж	2,545455	1,722222	1,400000
Розвиток комунікативної компетентності	2,500000	2,166667	1,400000
Розвиток міжкультурної компетентності	2,454545	1,722222	1,900000

ної особистості, що має значення для формування бажаного образу «Я». Крім цього, поширеність і всеосяжність потокового поширення інформації призводить, з одного боку, до зближення різних культур, нівелювання відмінностей між ними, з іншого – сприяє формуванню й розвитку міжкультурної компетентності комунікантів.

Водночас результати дослідження вказують на неоднорідність відповідей респондентів, їхню диференціацію відповідно до оцінювання впливу потокового поширення інформації на різнотипні соціокультурні трансформації. Для з'ясування характеру відмінностей був здійснений кластерний аналіз (див. табл. 1, рис. 7).

Перший кластер містить 44% респондентів (див. табл. 2). На їхню думку, на формування сучасних практик спілкування та соціальних норм значно впливають усі визначені характеристики потокового поширення інформації, зокрема створення віртуальної особистості, умовний хронотоп спілкування, зручність та ефективність взаємодії, розмивання соціокультурних меж, розвиток комунікативної компетентності й розвиток міжкультурної компетентності. Представники першого кластера вважають, що потокове поширення інформації принципово змінило загальну соціокультурну ситуацію сприйняття, обробки та трансляції повідомлень різного типу.

Другий кластер охоплює 36% респондентів (див. табл. 3). Вони вважають, що на формування сучасних практик спілкування та соціальних норм найбільше впливають такі характеристики потоко-

Рис. 7. Середні значення кластерів, що об'єднують здобувачів освіти за оцінкою впливу потокового поширення інформації на формування сучасних практик спілкування та соціальних норм

вого поширення інформації, як умовний хронотоп спілкування, зручність та ефективність взаємодії, а також розвиток комунікативної компетентності, дещо менше – створення віртуальної особистості, розмивання соціокультурних меж та розвиток міжкультурної компетентності. Таким чином, на думку представників другого кластера, загалом вплив потокового поширення інформації на соціокультурні зміни має середній рівень вираженості.

Третій кластер об'єднує 20% опитаних (див. табл. 4). Згідно з отриманими даними, вони не вважають принципово важливим вплив потокового поширення інформації на всі означені характеристики. Згідно з думкою представників третього

Описові статистики для першого кластера

Параметри	Середнє	Стандартне відхилення	Дисперсія
Створення віртуальної особистості	2,590909	0,503236	0,253247
Умовний хронотоп спілкування	2,727273	0,455842	0,207792
Зручність та ефективність взаємодії	2,727273	0,455842	0,207792
Розмивання соціокультурних меж	2,545455	0,509647	0,259740
Розвиток комунікативної компетентності	2,500000	0,672593	0,452381
Розвиток міжкультурної компетентності	2,454545	0,509647	0,259740

Описові статистики для другого кластера

Параметри	Середнє	Стандартне відхилення	Дисперсія
Створення віртуальної особистості	1,833333	0,707107	0,500000
Умовний хронотоп спілкування	2,166667	0,383483	0,147059
Зручність та ефективність взаємодії	2,166667	0,707107	0,500000
Розмивання соціокультурних меж	1,722222	0,574513	0,330065
Розвиток комунікативної компетентності	2,166667	0,383483	0,147059
Розвиток міжкультурної компетентності	1,722222	0,574513	0,330065

Таблиця 4

Описові статистики для третього кластера

Параметри	Середнє	Стандартне відхилення	Дисперсія
Створення віртуальної особистості	1,600000	0,516398	0,266667
Умовний хронотоп спілкування	1,200000	0,421637	0,177778
Зручність та ефективність взаємодії	1,700000	0,674949	0,455556
Розмивання соціокультурних меж	1,400000	0,516398	0,266667
Розвиток комунікативної компетентності	1,400000	0,516398	0,266667
Розвиток міжкультурної компетентності	1,900000	0,875595	0,766667

кластера, зміни в передаванні та представленні інформації не мають безпосереднього впливу на соціокультурні аспекти буття, тобто не співвідносять модифікації форми з модифікаціями змісту.

Висновки. Важливість і значущість інформаційно-комунікаційних технологій для сучасного суспільства не підлягає сумніву. Вони впливають на всі сфери особистісного та професійного життя, формують нові соціокультурні норми та спричиняють видозміни вже відомих. Суспільство неоднозначно оцінює такі модифікації, відповідно, дослідження впливу потокового поширення інформації в соціокультурному контексті є актуальним сучасним завданням. Згідно з авторською думкою, можна виокремити шість основних характеристик такого впливу: 1) створення віртуальної особистості; 2) умовний хронотоп спілкування; 3) зручність та ефективність взаємодії; 4) розмивання соціокультурних меж; 5) розвиток комунікативної компетентності; 6) розвиток міжкультурної компетентності.

Здійснене дослідження продемонструвало, що за всіма вимірюваними параметрами рівень показників є середнім або вищим за середній. Водночас виконаний аналіз зафіксував суттєві відмінності в оцінюванні респондентами впливу потокового поширення інформації на різні типи соціокультурні трансформації. Згідно з результатами кластерного аналізу, 44% опитаних вважають, що рівень впливу потокового поширення інформації як соціокультурного чинника формування сучасних практик спілкування та соціокультурних особливостей є високим, 36% вказують на середній рівень, 20% – на низький. Таким чином, абсолютна більшість респондентів схиляється до визнання значущості інформаційно-комунікаційних технологій для формування й становлення нових соціальних, комунікативних і аксіологічних норм. Перспективи подальших досліджень вбачаються в емпіричному виявленні й деталізації комунікативних видозмін під впливом потокового поширення інформації.

Список літератури:

1. Андрійченко Ж. О., Близнюк Т. П., Майстренко О. В. Digital етикет та комунікації: тенденції та вимоги сьогодення. *Економіка та суспільство*. 2021. № 34. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-24> (дата звернення : 23.06.2024).
2. Гаврилюк О. П. Соціальні мережі як чинник формування культурних цінностей і норм. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2023. № 3. С. 39–44. URL : <http://surl.li/usbwm> (дата звернення: 23.06.2024).
3. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Трансформація цінностей в інформаційному суспільстві: багатомірність та різнопорядковність. *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2020. № 46. Т. 3. С. 28–43. URL : <https://doi.org/10.21564/2075-7190.46.213224> (дата звернення: 23.06.2024).

4. Запороженко О. В., Майданюк І. З., Гоян І. М., Петранюк А. І., Ступак О. П. Вплив інформаційного суспільства на формування ідентичності особистості: філософський аспект. *Культурологічний альманах*. 2023. № 4. С. 138–143. URL : <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2023.4.18> (дата звернення : 23.06.2024).
5. Зражевська Н. І. Теорія медіа та суспільства. Київ: Київський університет імені Б. Грінченка, 2022. 198 с. URL : <http://surl.li/uscer> (дата звернення : 23.06.2024).
6. Іващенко Л. В. Сучасні медіакомунікативні технології. Київ: Розумники, 2021. 192 с. URL : <http://surl.li/usbwf> (дата звернення : 23.06.2024).
7. Ісайкіна О. Інформаційна культура в контексті розвитку сучасного медіапростору та мережевих комунікацій. *Соціум. Документ. Комунікація*. 2021. № 12. С. 171–190. URL : <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2021-12-171-190> (дата звернення : 23.06.2024).
8. Кметик-Подубінська Х. І. Типи комунікативних практик інформаційного суспільства. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2023. № 2. С. 5–9. URL : <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2023-2-1> (дата звернення : 23.06.2024).
9. Кузіна Є. І. Інформаційне суспільство як чинник формування особистості. *Габітус*. №25. С. 97–101. URL: <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2021.25.16> (дата звернення : 23.06.2024).
10. Кудос О. І. Контент-аналіз дефініцій поняття «мовна свідомість». *Закарпатські філологічні студії*. 2022. № 25. Т. 1. С. 216–220. URL : <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.25.1.40> (дата звернення : 23.06.2024).
11. Левченко І. Соціальна комунікація як важлива складова інформаційно-комунікаційного простору. *Соціум. Документ. Комунікація*. 2022. № 14. С. 253–265. URL : <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2022-14-253-265> (дата звернення : 23.06.2024).
12. Слюсаренко М. А., Філатов С. В. Формування інформаційної культури студентів інженерно-педагогічних спеціальностей у фаховій підготовці. *Alfred Nobel University Journal of Pedagogy and Psychology*. 2023. № 2 (26). С. 99–109. URL : <https://doi.org/10.32342/2522-4115-2023-2-26-11> (дата звернення : 23.06.2024).
13. Толстов І., Даніліян В. Інформаційне суспільство та нова глобальна етика. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Філософія. Філософські перипетії*. 2023. № 68. С. 39–44. URL : <https://doi.org/10.26565/2226-0994-2023-68-4> (дата звернення : 23.06.2024).
14. Чудовська С. І. Соціологія масових комунікацій. Київ, 2021. 235 с. URL : <http://surl.li/usxbx> (дата звернення: 23.06.2024).
15. Шегинська Н., Тимкович О. Теоретичне підґрунтя реалізації соціальної комунікації. *Економіка та суспільство*. 2023. № 53. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-13> (дата звернення : 23.06.2024)

Koniev D. S. FLOW OF INFORMATION AS A SOCIO-CULTURAL FACTOR IN THE FORMATION OF MODERN COMMUNICATION PRACTICES AND THE FORMATION OF SOCIAL NORMS

The importance and significance of information and communication technologies for modern society cannot be doubted. They affect all spheres of personal and professional life, form new socio-cultural norms and cause changes in old ones. On the one hand, the flow of information makes it possible to join any aspect of life, to establish a strong connection with the world; on the other hand, in the common global space, situations of socio-cultural misunderstanding, unreadiness to perceive different social values regularly arise. Thus, the problem of researching the impact of streaming information in the socio-cultural context is an urgent modern task. In accordance with the above, the purpose of the article is to carry out an empirical study of the influence of streaming information as a sociocultural factor in the formation of modern communication practices and sociocultural norms. According to the author's opinion, it is appropriate to single out six fundamental characteristics of this influence: creation of a virtual personality; conditional chronotope of communication; convenience and efficiency of interaction; blurring of socio-cultural boundaries; development of communicative competence; development of intercultural competence. The performed analysis demonstrated that the level of indicators is average or higher than average for all measured parameters. At the same time, the conducted research recorded significant differences in the respondents' assessment of the influence of streaming information on various types of socio-cultural transformations. According to the results of the cluster analysis, 44% of respondents believe that the level of influence of streaming information as a socio-cultural factor in the formation of modern communication practices and socio-cultural features is high, 36% indicate an average level, 20% – low. Thus, the absolute majority of respondents is inclined to recognize the importance of information and communication technologies and the formation and establishment of new social, communicative and axiological norms.

Key words: streaming information, mobile journalism, modern media, virtual personality, communicative competence, intercultural competence.